

УДК 1(091)

КУБАЛЬСЬКИЙ Олег – кандидат філософських наук, доцент, провідний науковий співробітник, Державна установа «Інститут досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки імені Г. М. Доброва Національної академії наук України», 60, бульв. Тараса Шевченка, Київ, Україна, індекс 01032 (kubalsky@nas.gov.ua).

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7956-3150>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4700.45.6>

Бібліографічний опис статті: Кубальський, О., (2022). Актуалізація ролі наукової спільноти в українському соціально-турбулентному суспільстві в умовах війни та післявоєнної відбудови. *Людинознавчі студії: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філософія»*, № 45, 76–88, doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4700.45.6>

АКТУАЛІЗАЦІЯ РОЛІ НАУКОВОЇ СПІЛЬНОТИ В УКРАЇНСЬКОМУ СОЦІАЛЬНО-ТУРБУЛЕНТНОМУ СУСПІЛЬСТВІ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ

Анотація. Розв'язана Російською Федерацією війна проти України, що триває з 2014 року та знаходиться в стані повномасштабної агресії, ставить перед українською державою екзистенційні питання. Українцям, які героїчно боронять країну, вдалося змінити наратив світового товариства, переконати провідних експертів та лідерів думок у тому, що Україна не піде на поступки агресору та здатна перемогти. Суть наративу змінилася з ідеї збереження державності до ідей відбудови та післявоєнного розвитку України. В умовах динамічного суспільства та кризового стану війни велику роль відіграють науковці, яка здатні завдяки міждисциплінарному підходу концептуалізувати проект та план розбудови України та бути медіаторами між громадськістю та воєнною реальністю, в умовах якої вони публічно працюють. **Метою статті** є дослідити наративи світових ЗМІ, проаналізувати

заходи, прийняті науковими товариствами щодо освітньої та наукової кооперації з країною-агресором, а також застерегти від можливих помилок при врахуванні схожого історичного досвіду. **Методологічні засади.** Для отримання результатів дослідження було використано описовий метод для розкриття суті західного наративу щодо ситуації в Україні; порівняльно-історичного методу для розгляду історичних прикладів проектування планів розвитку країн, які зазнали агресії та планів мінімізації можливих майбутніх вторгнень з боку країн-агресорів; компаративного аналізу при розгляді основних ідей провідних фахівців, які досліджують роль науки в динамічному суспільстві, особливо в умовах війни. **Наукова новизна.** Автором обґрунтовується необхідність привернення уваги щодо необхідності залученні наукового товариства для розв'язання проблем, з якими стикаються фахівці при розробці плану повоєнної відбудови України. Підкреслюється наявність в наративі західних ЗМІ ідей майбутньої перемоги України, санкційних обмежень Росії, припинення наукової кооперації з країною-агресором.

Ключові слова: філософія науки, філософія освіти, російсько-українська війна, наукова спільнота, соціальна турбулентність, відновлення України, демократія.

KUBALSKYI Oleh – Ph.D. in Philosophy, Associate Professor, Leading Researcher, Dobrov Institute for Scientific and Technological Potential and Science History Studies of the NAS of Ukraine, 60, Taras Shevchenko Blvd, Kyiv, Ukraine, postal code 01032 (kubalsky@nas.gov.ua)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7956-3150>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4700.45.6>

To cite this article: Kubalskyi, O. (2022). Aktualizatsiya roli naukovoï spil'noty v Ukrayins'komu sotsial'no-turbulentnomu suspil'stvi v umovakh viyny ta pislyavoyennoï vidbudovy [Actualization of the role of the scientific community in the Ukrainian socio-turbulent society in the conditions of war and post-war recovery]. *Liudynoznavchi studii: zbirnyk naukovykh prats Drohobyt'skoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriiia "Filosofiiia" – Human Studies. Series of "Philosophy": a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University*, № 45, 76–88, doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4700.45.6>

**ACTUALIZATION OF THE ROLE
OF THE SCIENTIFIC COMMUNITY
IN THE UKRAINIAN SOCIO-TURBULENT SOCIETY
IN THE CONDITIONS OF WAR
AND POST-WAR RECOVERY**

Summary. Russia–Ukraine War, has been ongoing between Russia and Ukraine since February 2014, and is in a state of full-scale aggression, posing existential questions to the Ukrainian state. Ukrainians, who heroically defend the country, managed to change the narrative of the world community, to convince leading experts and opinion leaders that Ukraine is capable of winning. The essence of the narrative changed from the idea of preserving statehood to the ideas of reconstruction and post-war development of Ukraine. In the conditions of a socially turbulent society and a crisis state of war, science has a great role, which, thanks to an interdisciplinary approach, is able to conceptualize a project and a plan for the development of Ukraine and to be mediators between the public and the military reality in which they work. **The purpose of the article** is to investigate the narratives of the world mass media, to analyze the measures taken by scientific societies regarding educational and scientific cooperation with the aggressor country, as well as to warn against possible mistakes when taking into account similar historical experiences. **Methodological principles.** To obtain the results of the study, a descriptive method was used to reveal the essence of the Western narrative regarding the situation in Ukraine. The comparative-historical method for considering historical examples of designing development plans of countries that have experienced aggression and planning to minimize possible future encroachments by aggressor countries. Comparative analysis when considering the main ideas of leading specialists who investigate the role of science in a dynamic society, especially in conditions of war. **Scientific novelty.** The author justifies the need to draw attention to the need to involve the scientific community to solve the problems faced by experts when developing a plan for the post-war reconstruction of Ukraine. The presence in the narrative of the Western mass media of the ideas of the future victory of Ukraine sanctions restrictions on Russia and the termination of scientific cooperation with the aggressor country is emphasized, as possible

ways of restoring cooperation in the field of science and education in the hypothetical future are questioned.

Key words: *philosophy of science, philosophy of education, Russian-Ukrainian war, scientific community, social turbulence, restoration of Ukraine, democracy.*

Постановка проблеми. Розв’язана Росією у 2014 році російсько-українська війна продовжилася російським вторгненням в Україну 24 лютого 2022 року. Не зважаючи на те, що світова спільнота закликала Росію припинити війну, станом на жовтень 2022 року продовжується. Завдяки героїчному супротиву збройних сил України, армія ворога зазнала значних втрат. Перебіг військових подій та супротив українського народу радикальним чином змінили наратив країн світу, і світ побачив, що швидкого захоплення України не відбулося, ба більше, світ повірив у перемогу України. Віра у перемогу поставила нові виклики перед політиками, філософами, науковцями, держслужбовцями, митцями, тощо. Суть цих викликів – розробити план майбутнього повоєнного відновлення України, врахувавши сучасну соціокультурну ситуацію, та плідний досвід повоєнного відновлення інших країн.

Актуальність дослідження полягає у необхідності розв’язання екзистенційних питань української державності в умовах війни, та необхідності залучення наукової спільноти для концептуалізації парадигмального рішення щодо плану післявоєнної відбудови та розвитку України.

Аналіз останніх досліджень. В дослідженні використано напрацювання робочих груп Національної ради з відновлення України від наслідків війни, бюлетень Національної академії наук України про конкурс на проведення наукових і науково-технічних робіт з метою відбору та реалізації актуальних наукових і науково-технічних робіт установ НАН України, спрямованих на вирішення проблем оборони і національної безпеки України, її відновлення у повоєнний час, Концепцію стратегії повоєнного відновлення та розвитку України (19 травня 2022 р., Національний інститут стратегічних досліджень України), Постанову Кабінету Міністрів України «Про денонсацію Угод в галузі освіти і науки з Російською Федерацією» тощо.

Окрім вітчизняних джерел, було використано статті з передових наукових журналів світу та авторитетних оглядачів: The Atlantic, Journal of Democracy, Nature, Forbes та ін. Були використані матеріали Центру стратегічних міжнародних досліджень, Міністерства оборони США, Форуму 2000 та ін.

Мета статті полягає у здійсненні дослідження наративів світових ЗМІ, аналізі заходів, прийнятих науковими товариствами щодо освітньої та наукової кооперації з країною-агресором, а також у застереженні від можливих помилок при врахуванні схожого історичного досвіду минулого.

Виклад основного матеріалу. Ще до повномасштабного вторгнення Росії в Україну мало хто в світі вірив у початок цього вторгнення. Переважно, наводили аргументи, які підкреслювали ірраціональність цього рішення, такі аналітичні канали як Forbes, BBC News, Atlantic Council. В своїй статті «Чому Путін не вторгнеться в Україну» («Why Putin Won't Invade Ukraine», 2021) в Forbes Лорен Томпсон (Loren Thompson) описує п'ять причин, чому напад на Україну вважався сумнівним: «Немає сумніву, що значно переважаючі сили Росії здатні захопити Україну, особливо регіон на схід від річки Дніпро, де проживає багато етнічних росіян. Москва допомагає повстанню етнічних росіян на сході проти центрального уряду з 2014 року, коли вона захопила Кримський півострів – іншу територію, де переважають етнічні росіяни. Однак військові кроки Москви на сьогоднішній день здаються більш розрахованими на те, щоб вплинути на поведінку українського уряду, ніж фактично окупувати країну» (Thompson, 2021). Переважна більшість експертів з зовнішньої політики попереджали про безглуздість повномасштабного військового конфлікту, їхні оцінки не втратили своєї актуальності. Втім, коли розпочався наступ, переважна більшість світових ЗМІ не задавалися питанням, чи зможе вистояти Україна, вони сперечалися щодо часу, коли Київ капітулює. Ще раз все змінилось після того, як російські війська були розбиті під Києвом, і світ побачив результати звірств армії окупантів. На офіційному сайті Міністерства оборони США Джим Гарамон (Jim Garamone) написав статтю «Росіяни відступають з Києва та переобладнуються в Білорусі» («Russians Retreating From Around Kyiv, Refitting in Belarus», 2022). Він написав: «Хоча

відступ росіян з Києва тішить, ніхто не називає це українською перемогою; однак мета Путіна повалити обраний уряд України була зірвана» (Garamone, 2022).

Коли світ повірив у можливу перемогу України, з'явився новий наратив, основним змістом якого стали обговорення шляхів перемоги та майбутньої відбудови країни, її економіки, соціальної інфраструктури, культури, освіти тощо. Але ці старання можуть виявитися марними перед обличчям імовірної повторної війни. За таких умов актуальним стає урок історії, а саме, варто згадати План Моргентау – ліквідацію здатності Німеччини розпочати будь-яку війну після Другої світової війни. Досягалося таке шляхом знищення її військової промисловості та інших ключових галузей промисловості, необхідних для нарощування військової сили. Авторство ідеї належить міністру фінансів Сполучених Штатів Генрі Моргентау у 1944 році. Хоча План Моргентау впроваджувався до 1947 року, він так і не був прийнятий. Дії, спрямовані на промислове роззброєння Німеччини викликали соціально-економічну кризу в країні (Gareau, 1961, p. 520). У свою чергу гуманітарна катастрофа призвела би до нових реваншистських настроїв в німецькому суспільстві, що було неприпустимо. Проект деіндустріалізації Німеччини передбачав перетворення країни на суто аграрну, але це призвело би до катастрофічних наслідків. Урок історії полягає не у тому, яким чином мінімізувати можливі майбутні напади агресора, а у тому, що при розв'язанні економічної кризи в Україні не слід робити ставку на аграрний сектор, а потрібна структурна збалансованість та технологічні інновації. Дослідниця Ірина Підоричева у своїй статті «Ризики остаточно перетворитися на «аграрну наддержаву» необхідно здолати» (2022) пише: «Власне, Україна після того, через що їй довелося пройти і що її народ переживає досі, просто не може собі дозволити обмежитися досягненням довоєнного, занадто скромного для її потенціалу, рівня соціально-економічного розвитку. Повоєнна відбудова України має бути спрямована на кардинальну зміну структури економіки, перехід від аграрно-сировинного її типу до індустріально-інноваційного на основі створення сучасної високотехнологічної, цифровізованої промисловості у контексті розгортання у світі Індустрії 4.0» (Підоричева, 2022). Дослідниця занепокоєна

можливим сценарієм, за яким союзники України запропонують план відбудови аналогічний плану Моргентау в ключових позиціях. Тому Україна має самостійно розробити та впровадити план відновлення та розвитку, долучаючи до справи висококваліфікованих спеціалістів з різних галузей: науковців, освітян, промисловців, представників бізнесу та ін. Лише за наявності міждисциплінарного дискурсу можлива поява ефективного плану відновлення економіки та піднесення її на новий науково-технічний рівень. Саме в цьому полягає доленосна роль науки для України на сьогодні.

Наукове товариство України сьогодні об'єднане спільною метою – відновити країну після перемоги над агресором. Так, наприклад, НАН України оголосила конкурс для відбору та подальшої імплементації актуальних наукових і науково-технічних робіт установ НАН України, які сприяли би розвитку оборонного та безпекового сектору нашої держави (Національна академія наук України, 2022). Своєю появою цей конкурс свідчить про важливість та актуальність звернення до науковців України у питанні відновленні країни та посиленні її оборони. В конкурсі представлено три секції: секція фізико-технічних і математичних наук НАН України, секція хімічних і біологічних наук НАН України та секція суспільних і гуманітарних наук НАН України. Є підстави вважати, що союзники України підтримають її ідеї щодо відновлення країни, про це свідчать офіційні звернення лідерів країн світу та наратив в світових ЗМІ. Наприклад, Еліот Коген (Eliot A. Cohen) в *The Atlantic* опублікував доволі оптимістичну статтю, яка називається «Не відмовляйтеся зараз. Захід повинен зробити все можливе, щоб допомогти Україні перемогти» («Don't Let Up Now. The West must do what it takes to help Ukraine prevail», 2022): «Вільна і сильна Україна – це не просто питання добропристойності, хоча це так і є. Україна стане тим бар'єром, за яким Захід зможе виправити своє шокуюче нехтування військовою силою в останні десятиліття. Якщо Україна переможе, її приклад стане принаймні частковим стримуючим фактором для подальших авантур Росії, а можливо, і Китаю. І це позбавить Росію її найважливішої мети – відтворення старої Російської імперії... Таким чином, Захід має підтримувати Україну, надаючи Росії лише обмежені обіцянки

пом'якшення санкцій, і він точно не повинен винагороджувати Москву, скасувавши їх повністю, якщо Росія погодиться на статус-кво до припинення вогню» (Cohen, 2022).

Директор групи оборонно-промислових ініціатив і старший науковий співробітник програми міжнародної безпеки Синтія Кук (Synthia Cook) вважає, що ідеї Еліота Когена правильні, хоча і дуже оптимістичні. В своїй статті «Відбудова України після війни» («Rebuilding Ukraine after the War», 2022) авторка стверджує, що «Вторгнення та війна можуть відбуватися за підручником двадцятого століття, але ефективне відновлення – це навичка двадцять першого століття. Якщо руйнування значної частини інфраструктури України назвати «катастрофою», то реакція на стихійні лиха та відновлення після катастрофи триватимуть багато років. І це вторгнення – з його все більш невибіркового націлювання на фізичну, природну та людську інфраструктуру – спричинило справжню катастрофу. Це техногенна катастрофа, і вона пов'язана з конфліктом, і хоча, вона не природна, не пов'язана з погодою чи землетрусами, втім, схожа» (Cook, 2022). Отже, розбудова повоєнної інфраструктури в нашій державі має відбуватись на засадах розвитку її інноваційного потенціалу, зокрема, у науковій сфері, і саме наукова спільнота має сформулювати концептуальні засади цього інноваційного поступу в багатьох сферах буття суспільства.

Коли мова заходить про роль науки в перемозі України над Росією, та у відновленні країни, варто одразу підкреслити, що вплив війни поширюється далеко за межі кількох країн. В науковому журналі Nature колектив авторів опублікував статтю «Сім способів, як війна в Україні змінює світову науку. Вплив на дослідження відчувається не тільки в Україні та Росії» («Seven ways the war in Ukraine is changing global science Impacts on research are being felt more widely than just in Ukraine and Russia», 2022). В статті зазначається, що через війну зруйновано наукову інфраструктуру, на відновлення якої підуть роки. Багато світових наукових організацій так само допомагають вченим-дослідникам з України. Так, наприклад, Польська академія наук підтримала сотні українських науковців, та усвідомлює потребу у подільшій підтримці, виходячи із наступної позиції: «Війна знищила дослідницьку систему, яка повільно модернізувалась

і почала інтегруватися з європейськими партнерами. Багато університетів і наукових центрів сильно постраждали – наприклад, у березні та червні бомбили нейтронне джерело Харківського фізико-технічного інституту» (Gaïnd, 2022).

У березні 2022 року Кабінет міністрів України денонсував низку угод у галузі освіти та науки з Російською Федерацією (Постанова від 24 березня 2022 р. № 355): угоду про співробітництво в галузі культури, науки та освіти, підписану у Москві 26 липня 1995 року; угоду про взаємне визнання та еквівалентність документів про освіту та вчені звання, підписану в Москві 26 травня 2000 року; угоду між співробітництвом у галузі атестації наукових та науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації, підписану у Харкові 21 червня 2002 року (Про денонсацію Угод в галузі освіти і науки з Російською Федерацією, 2022). Подібних кроків дотримуються й інші країни світу, що формує інформаційні, освітні та наукові санкції по відношенню до країни-агресора. 23 країни-члени CERN засуджують військове вторгнення Росії в Україну та висловили співчуття у зв'язку з людськими жертвами та гуманітарними наслідками, а також причетністю Білорусі до цієї війни. Україна є асоційованим членом CERN, і українські науковці беруть активну участь у багатьох дослідженнях, тож 8 березня 2022 року Рада CERN провела позачергове засідання, присвячене обговоренню подальшої взаємодії з Росією. Рада вирішила: CERN сприятиме ініціативам підтримки українських співробітників та української наукової діяльності в галузі фізики високих енергій; статус спостерігача Російської Федерації призупинено до подальшого повідомлення; CERN не буде брати участь у новій співпраці з Російською Федерацією та її установами до подальшого повідомлення (CERN Response to the Aggression against Ukraine, 2022, p. 2).

У космічних проектах особливо постраждав проект Європейського космічного агентства (ESA) та Роскосмосу ЕхоMars, місія вартістю 1,3 мільярда євро. Був запланований старт безпілотної дослідницької місії на Марс на російському ракетоносії з російським посадковим модулем у 2022 році. Але ESA зараз припинило співпрацю з Росією, тож ЕхоMars, ймовірно, буде відкладено до 2026 або 2028 року. Така ж ситуація склалася не лише у інженерії та природничих науках, але й у гуманітарній

сфері також. Оскільки дослідники та експерти сходяться у думці, що Україна переможе, і як зазначив Френсіс Фукуяма (Francis Fukuyama): «військовий провал Росії – щонайменше звільнення території, захоплених після 24 лютого 2022 року – матиме величезний політичний резонанс у всьому світі. Росія та Китай до війни стверджували, що ліберальні демократії, зокрема Сполучені Штати, перебувають у занепаді. Натомість сталося те, що російська модель централізованого прийняття рішень, зосереджена навколо однієї людини, допустила одну з найсерйозніших політичних помилок у новітній історії» (Fukuyama, 2022). Ці слова відомого вченого-філософа прозвучали 31 серпня 2022 року в Празі, де відбулася 26-та щорічна конференція Форуму 2000 під назвою «Очевидна та нинішня загроза демократії: як ми реагуємо?». На форумі обговорювали післявоєнне майбутнє України в центрі європейської та світової демократичної спільноти. Під час сесій конференції також обговорювали глобальне відродження авторитаризму, шукали шляхи створення демократичних альянсів, а також шукали нові ідеї щодо того, як зробити демократію більш стійкою в нинішньому складному середовищі.

За таких умов важливою особливістю існування наукового товариства є необхідність дотримання або переосмислення етичних настанов вченого. Ще у 1942 році Роберт Мертон (Robert K. Merton, 1910–2003) запропонував чотири етичні чесноти справжнього науковця: універсалізм, колективізм, безкорисливість та організований скептицизм (Merton, 1942). Ці імперативи і сьогодні вважаються основними для справжнього вченого, щоправда, ще сам автор вважав, що вони мають статус ідеалів. Вчений має прагнути цих ідеалів, але в реальному житті вчений має завжди аналізувати ситуацію, у якій знаходиться наукове товариство. Такі високі ідеали можуть сформувати враження у вченого у своїй невідповідності, що його вчинки не міняють картину світу, але це хибні уявлення. Кожен вчений є частиною великого наукового товариства, а тому персональна етична платформа є частиною великої етичної платформи. Це у свою чергу нагадує всім вченим, що в кризових ситуаціях, таких, як наприклад війна, кожен вчений має діяти відповідно до совісті, нести відповідальність за кожен свій вчинок і крок.

Висновки. Спричинена Росією масштабна шкода інфраструктурі України вимагатиме ретельного планування та інвестицій для її подолання. Масштаби відновлення будуть величезними, набагато більшими за те, що може профінансувати будь-яка країна світу. Інвестиції слугуватимуть стратегічній меті, надсилаючи меседж про те, що західні країни-союзники будуть триматися разом, а іншим націям – про те, що об'єднання з цими союзниками має очевидні переваги. Україні потрібно буде безпосередньо вирішувати проблеми та працювати над боротьбою з корупцією, щоб гарантувати, що кошти витрачаються за призначенням. Прозорість буде ключем до зміцнення довіри зі спонсорами, а відповідні показники допоможуть надіслати повідомлення про те, що пожертви спрямовуються на заплановану мету. Країні понад усе потрібен й план по відновленню всіх сфер життя, від економічного до соціо-культурного, і план цей має бути розроблений вченими, освітянами, промисловцями, експертами в своїх галузях. Лише завдяки міждисциплінарному характеру кооперації буде можливо вирішення великого спектру проблем. У даному руслі, наукова спільнота України має взяти на себе роль з інтеграції стратегій, пропонуваніх суспільством та органами влади, спираючись на етос соціальної відповідальності інтелектуалів в умовах складних викликів, що стоять перед українським суспільством.

ЛІТЕРАТУРА

1. Концепція стратегії повоєнного відновлення та розвитку України (19 травня 2022 р.). Національний інститут стратегічних досліджень України. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2022-05/stratvidnovlennya-koncept-v2.pdf>
2. Національна академія наук України оголошує конкурс на проведення наукових і науково-технічних (експериментальних) робіт за бюджетною програмою «Підтримка розвитку пріоритетних напрямів наукових досліджень» (КПКВК 6541230) на 2023–2024 роки. URL: <https://www.nas.gov.ua/UA/Messages/Pages/View.aspx?MessageID=9475>
3. Національна рада з відновлення України від наслідків війни. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/nacionalna-rada-z-vidnovlennya-ukrayini-vid-naslidkiv-vijni>
4. Про денонсацію Угод в галузі освіти і науки з Російською Федерацією. Постанова Кабінету Міністрів України від 24.03.2022 № 355. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/355-2022-%D0%BF/sp:max100#Text>

5. CERN Response to the Aggression against Ukraine. № 3626. 8 March 2022. URL: https://council.web.cern.ch/sites/default/files/c-e-3626_Resolution_re_Russia%20.pdf

6. Cohen E. A. Don't Let Up Now. The West must do what it takes to help Ukraine prevail. *The Atlantic*. 2022. URL: <https://www.theatlantic.com/ideas/archive/2022/03/west-strategy-against-russia-ukraine-war/629387/>

7. Cook C. Rebuilding Ukraine after the War. *Center for Strategic and International Studies*. 2022. URL: <https://www.csis.org/analysis/rebuilding-ukraine-after-war>

8. Fukuyama F. Why Ukraine Will Win. *Journal of Democracy*. 2022. URL: <https://www.journalofdemocracy.org/why-ukraine-will-win/>

9. Gaid N. et al. Seven ways the war in Ukraine is changing global science. Impacts on research are being felt more widely than just in Ukraine and Russia. *Nature*. 2022. № 607. PP. 440-443. <https://doi.org/10.1038/d41586-022-01960-0>

10. Garamone J. Russians Retreating From Around Kyiv, Refitting in Belarus. *DOD News*. 2022. URL: <https://www.defense.gov/News/News-Stories/Article/Article/2988461/russians-retreating-from-around-kyiv-refitting-in-belarus/>

11. Gareau F. H. Morgenthau's Plan for Industrial Disarmament in Germany. *The Western Political Quarterly*, 1961. Vol. 14, No. 2. PP. 517-534.

12. Merton R. K. Science and Technology in a Democratic Order. *Journal of Legal and Political Sociology*. 1942. Vol. 1. PP. 115-126.

13. Thompson L. Why Putin Won't Invade Ukraine. *Forbes*. 2021. URL: <https://www.forbes.com/sites/lorenthompson/2021/12/06/quick-take-why-putin-wont-invade-ukraine/?sh=355381312927>

REFERENCES

1. Kontsepsiya stratehiyi povoyennoho vidnovlennya ta rozvytku Ukrainy (19 travnya 2022 r.). Natsional'nyy instytut stratehichnykh doslidzhen' Ukrainy [Concept of the post-war reconstruction and development strategy of Ukraine (May 19, 2022). National Institute of Strategic Studies of Ukraine]. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2022-05/stratvidnovlennya-koncept-v2.pdf> [in Ukrainian]

2. Natsionalna akademiia nauk Ukrainy oholoshuie konkurs na provedennia naukovykh i naukovo-tehniknykh (eksperymentalnykh) robit za biudzhethnoiu prohramoiu «Pidtrymka rozvytku priorytetnykh napriamiv naukovykh doslidzhen» (KPKVK 6541230) na 2023–2024 roky. [The National Academy of Sciences of Ukraine announces a competition for conducting scientific and scientific-technical (experimental) works under the budget program “Support for the development of priority areas of scientific research” (KPKVK 6541230) for 2023-2024]. Retrieved October 24, 2022, from <https://www.nas.gov.ua/UA/Messages/Pages/View.aspx?MessageID=9475> [in Ukrainian].

3. Natsional'na rada z vidnovlennya Ukrainy vid naslidkiv viyny [The National Council for the recovery of Ukraine from the consequences of the war]. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/nacionalna-rada-z-vidnovlennya-ukrayini-vid-naslidkiv-vijni> [in Ukrainian]
4. Pro denonsatsiiu Uhod v haluzi osvity i nauky z Rosiiskoiu Federatsiieiu. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 24.03.2022 № 355. [About the denunciation of the Agreements in the field of education and science with the Russian Federation. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated March 24, 2022 No. 355]. Retrieved October 24, 2022, from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/355-2022-%D0%BF/sp:max100#Text> [in Ukrainian].
5. CERN Response to the Aggression against Ukraine. № 3626. 8 March 2022. Retrieved October 24, 2022, from https://council.web.cern.ch/sites/default/files/c-e-3626_Resolution_re_Russia%20.pdf
6. Cohen, E. A. (2022). Don't Let Up Now. The West must do what it takes to help Ukraine prevail. *The Atlantic*. Retrieved October 24, 2022, from <https://www.theatlantic.com/ideas/archive/2022/03/west-strategy-against-russia-ukraine-war/629387/>
7. Cook, C. (2022). Rebuilding Ukraine after the War. *Center for Strategic and International Studies*. Retrieved October 24, 2022, from <https://www.csis.org/analysis/rebuilding-ukraine-after-war>
8. Fukuyama, F. (2022). Why Ukraine Will Win. *Journal of Democracy*. Retrieved October 24, 2022, from <https://www.journalofdemocracy.org/why-ukraine-will-win/>
9. Gaid, N. et al. (2022). Seven ways the war in Ukraine is changing global science. Impacts on research are being felt more widely than just in Ukraine and Russia. *Nature*, 607, 440-443. <https://doi.org/10.1038/d41586-022-01960-0>
10. Garamone, J. (2022). Russians Retreating From Around Kyiv, Refitting in Belarus. *DOD News*. Retrieved October 24, 2022, from <https://www.defense.gov/News/News-Stories/Article/Article/2988461/russians-retreating-from-around-kyiv-refitting-in-belarus/>
11. Gareau, F. H. (1961). Morgenthau's Plan for Industrial Disarmament in Germany. *The Western Political Quarterly*, 14(2), 517-534.
12. Merton, R. K. (1942). Science and Technology in a Democratic Order. *Journal of Legal and Political Sociology*, 1: 115-126.
13. Thompson, L. (2021). Why Putin Won't Invade Ukraine. *Forbes*. Retrieved October 24, 2022, from <https://www.forbes.com/sites/lorenthompson/2021/12/06/quick-take-why-putin-wont-invade-ukraine/?sh=355381312927>